

Τα χρώματα των αμφίων του ιερέα

/ Γνώμες

Ποίου χρώματος άμφια πρέπει να φέρει ο ιερέας και με τί χρώματος καλύμματα θα έχουν επιστρωθεί η αγία πρόθεση και η αγία τράπεζα κατά την τέλεση των μυστηρίων της Ορθοδόξου Εκκλησίας, ως και κατά την περίοδον της Μεγάλης Τεσσαρακοστής και τας λοιπάς εορτάς του έτους και κατά την τέλεση κηδείας ή μνημοσύνου;

Θα πρέπει κατ' αρχήν να τονίσουμε ότι το χρώμα έχει τον λόγο του στην θεία λατρεία. Η αρμονία του βοηθεί αισθητικά τον παριστάμενο να συγκεντρωθεί καλλίτερα και να αφοσιωθεί στην τέλεση του μυστηρίου, ενώ η έλλειψις αρμονίας διασπά την προσοχή και δεν γεννά στην ψυχή το αίσθημα της ουρανίου τάξεως που εικονίζεται στην θεία λατρεία. Είναι βεβαιωμένη από την ψυχολογία η επίδρασις που ασκούν ορισμένα χρώματα στην ψυχική διάθεσή του ανθρώπου. Τα σεμνά και αισθητικώς ωραία χρώματα προκαλούν ανάλογα συναισθήματα. Έξ άλλου κάθε χρώμα κρύβει και ένα συμβολισμό, όχι μόνο στην θεία λατρεία, αλλά και στην καθημερινή ζωή. Το μαύρο δεν σημαίνει το πένθος και την συντριβή; Το λευκό την χαρά και την αγνότητα; Το κόκκινο δεν είναι το χρώμα που θυμίζει το αίμα και την θυσία; Όλα αυτά οφείλει να τα χρησιμοποιήσει η Εκκλησία για να επιτύχει καλλίτερα ο σκοπός των ιερών ακολουθιών. Όλες οι αισθήσεις όρασις, ακοή,

όσφρησις, αφή, ακόμη και η γεύσις συνεργάζονται στην δοξολογία του Θεού και στον εξαγνισμό του ανθρώπου.

Το ζήτημα του χρώματος των αμφίων δεν έχει ιστορικά μελετηθεί και δεν γνωρίζουμε αν υπήρχαν σχετικές παραδόσεις και ποιές ήσαν αυτές κατά την βυζαντινή εποχή. Ούτε πάλι αν υπήρχε ενιαία παράδοσις ή αν κατά τύπους επικρατούσαν διάφορα έθιμα.

Μόνο από σπάνιες μαρτυρίες εκκλησιαστικών συγγραφέων ή μαρτυρίες λειτουργικών χειρογράφων μπορούμε να βγάλωμε μερικά συμπεράσματα. **Όσο όμως φαίνεται ότι δεν υπήρχαν αυστηροί κανόνες που να καθορίζουν το χρώμα των άμφιων, όπως μεταγενέστερα στην Δύσι, άλλο τόσο φαίνεται ότι υπήρχε μια σχετική παράδοσις χρωμάτων.**

Έτσι κατά την τέλεσι του βαπτίσματος ο επίσκοπος ή οι ιερείς έφεραν λευκά άμφια. Κατά την περίοδο πάλι της Τεσσαρακοστής φορούσαν άμφια με σκούρα χρώματα. Ωρισμένα έξ άλλου άμφια είχαν ωρισμένο χρώμα, όπως το στιχάριο των διακόνων, που ήταν λευκό, το στιχάριο των επισκόπων, που ήταν κόκκινο ή λευκό με ερυθρούς ποταμούς κλπ.

Στην Δυτική Εκκλησία υπάρχουν τυπικές διατάξεις, που καθορίζουν επακριβώς το χρώμα των αμφίων του ιερέως ανάλογα με τον συμβολισμό του κάθε χρώματος, που συνδυάζεται με τον χαρακτήρα κάθε μιας εορτής. Έτσι λευκά άμφια φορούν στις εορτές του Χριστού, της Θεοτόκου και αγίων μη μαρτύρων, κόκκινα στις εορτές των παθών του Κυρίου, του αγίου Πνεύματος, των αποστόλων και των μαρτύρων, πράσινα στις Κυριακές προ των Χριστουγέννων και μετά τα Φώτα, μωβ κατά τις νηστείες και τις λιτανείες και μαύρα κατά την Μεγάλη Τεσσαρακοστή, τις κηδείες και τα μνημόσυνα.

Στην δική μας Εκκλησία δεν υπάρχουν σήμερα ωρισμένοι κανόνες, που να καθορίζουν το χρώμα των αμφίων.

Στο σημείο αυτό μπορεί να πει κανείς πως μάλλον μας διακρίνει μία αναρχία, που επιτείνεται στα συλλείτουργα, κατά τα οποία κάθε ιερέυς φορεί ό,τι χρώμα του άρέσει. Έτσι γινόμαστε μάρτυρες των πιο απιθάνων πολλές φορές πολυχρωμιών, χωρίς κανένα συνδυασμό ή χωρίς ίχνος αρμονίας. Άλλο χρώμα έχουν τα άμφια της αγίας τραπέζης, άλλο της προθέσεως, άλλο τα καλύμματα των τιμίων δώρων, άλλο τα άμφια του αρχιερέως, άλλο τα άμφια καθ' ενός από τους ιερείς και άλλο των διακόνων. Αφήνω πως πολλές φορές η ίδια η ιερατική στολή αποτελείται από ένα μωσαϊκό χρωμάτων και αποχρώσεων. Ασφαλώς θα προβληθούν λόγοι οικονομικοί, που εμποδίζουν τους ιερείς μας να έχουν πολλές στολές διαφόρων

χρωμάτων, και τους αναγκάζουν να ντύνονται, στα φτωχά ιδίως μέρη, όπως – όπως. Χωρίς να θέλει κανείς να παραβλέψει την ορθότητα της αντιρρήσεως αυτής δεν μπορεί να μη παραδεχθεί ότι τις περισσότερες φορές είμαστε ένοχοι αμελείας μάλλον και ελλείψεως προσοχής παρά θύματα τής φτώχειας μας. Μας βαρύνει και η κληρονομιά της δουλείας, που τα ίχνη της μένουν ακόμη σε πολλές εκδηλώσεις της θείας λατρείας μας.

Οφείλομε βέβαια να ομολογήσουμε ότι η κατάσταση έχει κάπως βελτιωθεί. Στους μεγάλους ιδία ναούς γίνεται από πολλούς ιερείς προσπάθεια να υπάρχουν πολλές ομοιόμορφες ιερατικές και διακονικές στολές, που να βρίσκονται σε αρμονία με τα καλύμματα της αγίας τραπέζης και οι νέοι ιερείς αποφεύγουν την πολυχρωμία και κατασκευάζουν τις στολές των με περισσότερο γούστο από τους παλαιότερους.

Παρ' όλα αυτά υπάρχει και σήμερα μία σχετική παράδοσις, που καθορίζει το χρώμα των αμφίων και που, ως φαίνεται, έχει τις ρίζες της στην παλαιά πράξι της Εκκλησίας μας.

Κατά την τέλεσι, επί παραδείγματι, του βαπτίσματος διασώζεται κατά το πλείστον η παλαιά πράξις και πολλοί ιερείς ενδύονται λευκά άμφια.

Τα λευκά πάλι επικρατούν και κατά την περίοδο του Πάσχα, ενώ κατά τις καθημερινές τής Τεσσαρακοστής σ' όλα τα μέρη χρησιμοποιούνται μαύρες στολές. Μαύρα επίσης ή λευκά έπιτραχήλια και φελώνια φέρουν οι ιερείς και κατά τις νεκρώσιμες ακολουθίες, ανάλογα με την τοπική παράδοσι ή την ηλικία των κηδευομένων. Στο Άγιον Όρος, που με μεγάλη ευλάβεια διαφυλάχθηκαν οι αρχαίες παραδόσεις, λευκά φορούν οι ιερείς κατά την ανάγνωσι του αναστασίμου εωθινού εύαγγελίου των Κυριακών και κόκκινα κατά τις θεομητορικές εορτές. Κατά την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής και του Πάσχα η ενδυτή της αγίας τραπέζης και τα καλύμματα της ιεράς προθέσεως ακολουθούν τα χρώματα των αμφίων των ιερέων, είναι δηλαδή μαύρα ή λευκά αντίστοιχως.

Για τας άλλας μεγάλας εορτάς και τας άλλας περιόδους του λειτουργικού έτους δεν υπάρχει παράδοσις, που να καθορίζει το χρώμα των αμφίων. Ούτε κατά την τέλεσι μυστηρίων ή άλλων ακολουθιών αλλάζει το χρώμα των αμφίων του θυσιαστηρίου. Μόνον οι ιερείς φέρουν ανάλογα με την περίστασι λαμπρά ή πένθιμα άμφια. Το ίδιο ισχύει και για την τέλεσι νεκρωσίμων ακολουθιών ή μνημοσυνών.

Ουδέποτε πρέπει να διακοσμήται με πένθιμα χρώματα ο ναός και το θυσιαστήριο, όσο σπουδαίος κατά κόσμον και αν ήτο ο αποθανών. Τέτοιες διακρίσεις δεν πρέπει

να γίνονται μέσα στον χριστιανικό ναό, όχι μόνο γιατί είναι αντίθετες προς το ευαγγελικό πνεύμα της ισότητος, αλλά και γιατί το υπερβολικό πένθος δεν είναι σύμφωνο προς το νόημα που δίνει ο χριστιανισμός στον θάνατο, που τον θεωρεί “κοίμηση”, “έξοδο” και “μετάσταση εκ των λυπηροτέρων επί τα χρηστότερα και θυμηδέστερα και ανάπαυση και χαρά” (ευχή της γονυκλισίας της Πεντηκοστής). Από τον ναό οι πενθούντες έρχονται να αντλήσουν παρηγοριά και ελπίδα και όχι πένθος και απελπισία.

Του καθηγητή Ιωάννου Φουντούλη

(Απαντήσεις εις λειτουργικές απορίες, τόμος Α, εκδ. Αποστολική Διακονία, 1991, σελ. 56-60)